

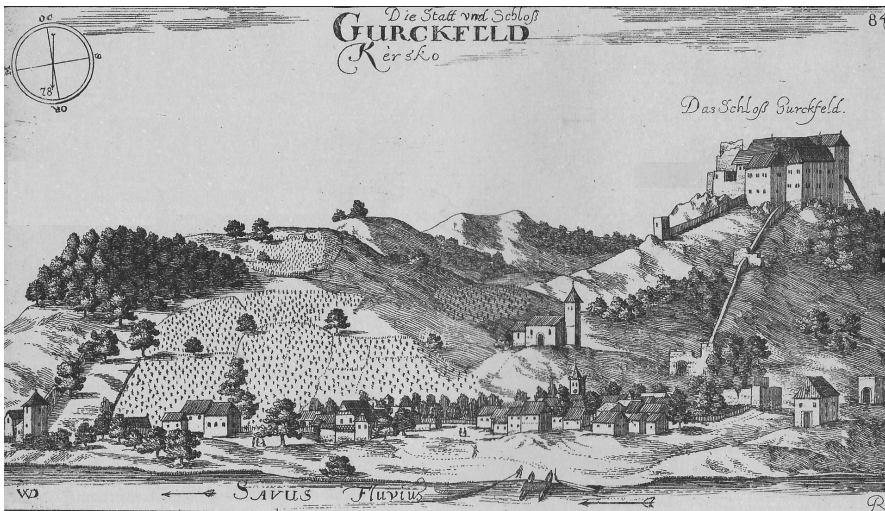

Zveza Ljudskih Tradicijskih Skupin Slovenije
Slovenian CIOFF® National Section

Bilten

Št. 1, letnik XXII.

januar 2023

Vsebina

<i>mag. Janja Ravnikar:</i>	Zopet je leto naokoli	3
<i>Matic Tavčar:</i>	51. CIOFF® kongres v Mehiki	5
<i>dr. Bruno Ravnikar:</i>	Gostovanja v 2022	6
<i>Marinka Žibert:</i>	Ljubinica Huzjan v vlogi kostumografinje	8
<i>Aleksander S. Zupan:</i>	Nastop	12
<i>Helena Vukšinič:</i>	Naše strune lepo pojo, da v goro zveni	14
<i>Foto: Uroš Novina:</i>	Celovečerni koncert FS Dragatuš	16
<i>Foto: Jani Pavlin:</i>	Damjana Praprotnik s svojimi učenci na Jurjevanju 2022	16

Bilten je brezplačno glasilo članov Zveze ljudskih tradicijskih skupin Slovenije in izhaja štirikrat letno.

Naslov: Zveza ljudskih tradicijskih skupin Slovenije
Glavni trg 7
p. p. 173
4000 Kranj
e-pošta: cioff-slovenia@cioff.org
internet: www.zltss.si

Bilten ureja Uredniški odbor:

glavna urednica
član
član

mag. Janja Ravnikar
Božidar Fabjan
Štefan Huzjan

Bilten se nahaja tudi na spletni strani ZLTSS: www.zltss.si.

Vsebina člankov izraža avtorjevo mnenje in ne mnenja uredniškega odbora.

Naslovnica: Krško. Valvasor: Slava Vojvodine Kranjske.

Zopet je leto naokoli

Zaključilo se je še eno leto. Za CIOFF® je bilo že od konca leta 2021 kar turbulentno. Kot marsikje po svetu so se tudi tu odkrивale nepravilnosti v delovanju, ki so botrovalе nekaterim odstopom, med drugim tudi dosedanjega predsednika Francoza Phillippa Beaussanta. V vmesnem času je organizacijo vodil dosedanji podpredsednik za administrativne zadeve, Nemec Norbert Müller, novembra pa je bil za enoletni predsedniški mandat izvoljen dosedanji podpredsednik za kulturne zadeve Mehičan Alejandro Camacho. Prišlo je tudi do predčasne zamenjave finančnika CIOFF®. Nadaljevanje sledi letos na skupščini v hrvaškem Osijeku. Z začetkom letošnjega leta je kot predstavnica CIOFF® v Unescu odstopila tudi Magdalena Tovornik. Žal je v CIOFF®-u zaznati različne interese, vendar upam, da bomo s sodelovanjem to uglajeno organizacijo zopet uspeli popeljati na pot sodelovanja in poštenja ter vedenja, čemu je CIOFF® sploh namenjen. To je delo vseh nas.

V CIOFF®-u je bilo vseeno narejenega veliko dobrega. Menim, da je festivalska komisija CIOFF®-ova najpomembnejša komisija, ki ji bo zopet treba dati večjo veljavo. Letos so njeni člani izračunali, da je bilo prejšnje leto kar 45 % folklornih skupin udeleženih na CIOFF® festivalih, pa niso člani nacionalnih sekcij CIOFF®. To je zaskrbljujoče, zato bomo pri CIOFF® podali predlog, da je festival lahko v koledarju CIOFF® in lahko nosi njegov znak le v primeru, če vabi le članice nacionalnih sekcij. V nasprotnem primeru se smisel CIOFF®-a izgubi. Kot primer smo v letu 2021 bili obveščeni, da želi na folklorni CIOFF® festival v tujino skupina, ki je izstopila iz članstva ZLTSS. Poslali smo protestno sporočilo festivalu in tamkajšnji nacionalni sekciji in dosegli, da je organizator namesto prvotne skupine preko ZLTSS povabil našo članico. Prva skupina pa je zopet naša članica. V tem času smo v ZLTSS tudi sprejeli pravilo, da skupina, ki postane (na novo ali ponovno) naša članica, prvo leto ne more preko ZLTSS gostovati v tujini.

CIOFF® ima tudi pravilo, da festival, vpisan v njegov koledar, ne sme biti tekmovalne narave (niti ne sme biti plačljiv). Vsekakor je to smiselno. Vprašamo se lahko, ali ima v kulturi in umetnosti ocenjevanje svoje mesto. Velikokrat se o tem pogovarjamo z našimi člani, ki z nami načno to temo in razmišljamo, kako jim lahko pri tem pomagamo. Mogoče pride čas, ko najdemo za to rešitev in nek skupni dialog.

Naj vas še enkrat povabimo k ogledu zadnjega CIOFF® maratona. Že v prejšnji številki Biltena smo pisali o njem. Tokrat naj vam navedemo, kakšne zanimive teme lahko srečate ob njegovem ogledu. Države članice Srednje in Južne Amerike: Paragvaj, Gvatemala, Panama, Brazilija, Kolumbija, Argentina, Peru, Bolivija, Čile, Republika Salvador, Mehika, Ekvador, Kostarika in ameriško ozemlje Portorika so si izbrale enoten tematski naslov »Nošenje robčkov v latinskoameriški folklori«. Ostale sodelujoče nacionalne sekcije smo sodelovale s tematiko *Okusi sveta*. Slovenija je prikazala peko belokranjske pogache. Ogledamo si lahko izdelavo piva v starodavnih samostanih v Belgiji. Estonci so prikazali izdelavo skute – sôir na zgodovinskem območju Setomaa. Slovaki so se ukvarjali z okusi slovaške tradicionalne kuhinje. Bosna in Hercegovina je prikazala pripravo tradicionalne jedi *puračka časka*, za katero pravijo, da to ni le jed, temveč način življenja. Indonezijci so se ukvarjali s harmonijo in raznolikostjo indonezijskega ocvrtega riža, Latvijci pa so prikazali tradicije spomladanskega solsticija. Velika Britanija nam je prikazala tradicijo pitja čaja. Poljska nas je popeljala po desetih najboljših kulinarčnih doživetjih v regiji Malopolska. Združeni arabski emirati so se lotili priprave dveh tradicionalnih emiratskih sladici, prva je *sagoo* in druga *lgaimat* ali *lokma*. Kirgizistan nam je prikazal pripravo njihove nacionalne jedi *boorsok*, Nepal jedi *yomari*, Turčija pa bureka (börek). Italija se je ukvarjala s folkloro prašiča. Tajci so pripravili dušen začinen riž, ovit v lotosove liste. Indijci so skuhali *aaloo puri*, zelo znano indijsko jed, kjer kuhan krompir zmešajo z moko in začimbami. Potem pa še malo drugače: Kanadčani so prikazali pletenje rož iz perl kot tradicijo domorodnega francosko-kanadskega ljudstva Metis. Kanada z ZDA je prikazala še ročno bobnanje in petje staroselcev. Predstavitve si lahko ogledate na fb strani @CIOFF.NGO oz. na Youtube pod "CIOFF® Marathon 2022".

V letu 2022 smo se v ZLTSS udeležili koncertov ob okroglih obletnicah naših članov in podelili priznanje, v primeru, da ga je bila praznujoča skupina pripravljena sprejeti na odru. Žal nas nekaj naših članic ni povabilo na svoje jubilejne koncerte.

Nekoč je bilo zapisano: »Nazadnje še, prijatli, kozarce zase vzdignimo, ki smo zato se zbrat'li, ker dobro v srcu mislimo; dókaj dni naj živi vsak, kar nas dobrih je ljudi!« Naj bo tako. Srečno!

mag. Janja Ravnikar, predsednica ZLTSS

51. CIOFF® kongres v Mehiki

Letošnji, že 51. kongres se je odvil v Puerto Vallarti, letoviškemu mestu ob obali Tihega oceana. Potekal je med 3. in 13. novembrom, Slovenijo pa sem na njem predstavljal predstavnik Aktiva mladih, Matic Tavčar.

Prvi 4 dnevi so bili namenjeni CIOFF® Youth delavnicam, kjer smo spoznali ohranjanje lokalne kulturne dediščine preko običajev, plesov in kostumov, bolje spoznali delovanje CIOFF® Youth in slišali poročila posameznih nacionalnih sekcij, kjer je bilo moč slišati kar precej idej za nove projekte. Zaključili smo z delavnico idej o novih aktivnostih in izboljšavah. Izvolili smo tudi novo predsednico, Lauro Lopez iz Kolumbije. Zadnji dan smo po lokalnih šolah izvedli delavnice tradicionalnih plesov, iger in mask. Slovenija je izvedla plesno delavnico s plesom Pobreška. Delavnice so bile zelo dobro sprejete, obisk šol pa je bila neverjetna izkušnja za vse predstavnike, predvsem zanimiv je bil realen vpogled v mehiški šolski sistem.

Predstavniki mladinskih sektorjev smo zelo dobro sodelovali in opazen je bil napredek glede na kongres v Budimpešti prejšnje leto.

Kongres se je nadaljeval s sektorskimi sestanki in kulturno konferenco, kjer so predstavili varovanje mehiške nesnovne kulturne dediščine, predvsem njihovega tradicionalnega plesa in Dneve mrtvih. Slednji so se odvijali ravno v času kongresa in tako smo v živo spoznali tradicijo postavljanja oltarjev in ogromnih ogradij okostnjakov. Ta tradicija je močna še danes. Prijetno sem bil presenečen, ko je hotelski kompleks v znak spoštovanja tradicije prepovedal Halloween zabavo, ki je bila planirana za enega od večerov. Sicer pa so bili večeri namenjeni spoznavanju mehiških plesov. Zanimivo je bilo videti tudi razlike med folklornimi plesalci, ki so nastopali za nas in tistimi, ki so nastopali za turiste.

Na odprtem forumu smo spregovorili predvsem o možnih izboljšavah CIOFF®-a; o notranji in zunanji komunikaciji, izdelavi znamke (*branda*), financiranju festivalov, zaključni sklep pa je bil tudi, da potrebujemo več odprtih forumov.

Generalna skupščina je bila letos še posebej zanimiva, saj smo se na njej soočili s težavami, ki so CIOFF® pestile v zadnjem letu. Tako je prišlo do odstopa predsednika in tajnika zaradi nepravilnosti v delovanju CIOFF®. Odstopa celotnega izvršnega odbora države članice niso izglasovale. Med delegati je bilo moč čutiti napetost, saj sta za novega predsednika kandidirala dva kandidata. Na koncu je mandat za eno leto dobil Alejandro Camacho iz Mehike.

Sama organizacija kongresa bi sicer lahko bila boljša, boljši bi lahko bili tudi prevodi, ki so bili letos nadvse pomembni, saj je večina komunikacije potekala v španščini. Večino konferenc in Generalne skupščine se je preko spleta lahko spremljalo v živo. Vsekakor turbulentno leto za CIOFF®, ki ga niti peščene plaže in ugodna klima niso mogli prekriti. Smo pa kongres zaključili pozitivno, z mislijo na boljšo prihodnost in z željo, da bi več časa posvetili temu, zaradi česar smo tu – folklori in festivalom.

Matic Tavčar, predstavnik Aktiva mladih

Gostovanja v 2022

V primerjavi z lanskim covidnim letom je bilo preteklo leto 2022 znatno bolj razgibano. Objavili smo 17 Obvestil, na katera je bilo nekaj prijav, še več gostovanj pa so si oskrbele skupine same. Vsekakor moramo najprej omeniti dva festivala, ki nista prispevala k ugledu naše mednarodne organizacije. To sta **Summerfest International Folklore Festival Szazhalombatta 12. 8. – 21. 8. 2022, Madžarska** in **International Folklore Festival in Novohrad 27. 7. – 31. 7. 2022, Slovaška**.

Zastopnik prvega je vabil na festival že na letni skupščini CIOFF® v Budimpešti in posredoval ustrezna vabila. Glede na naš razpis v

Obvestilih sta se prijavi skupini **Emona** in **Tine Rožanc**. Organizator festivala, ki se je na skupščini predstavil tudi kot zastopnik madžarske nacionalne sekcije, na naši prijavi, kljub urgenci, ni odgovoril. Za drugi festival se je prijavila skupina **Ivan Navratil**. Na poslano prijavo je organizator odgovoril, da skupine ne more sprejeti.

Realizirana so bila gostovanja:

Tine Rožanc	30. 6. – 3. 7. 2022	Brunssum, Nizozemska
France Marolt	16. 7. – 20. 7. 2022	Niš, Srbija
Ivan Navratil	1. 7. – 3. 7. 2022	Đakovo, Hrvaška
Ozara	21. 7. – 23. 7. 2022	Ambert, Francija
Vidovo	8. 8. – 14. 8. 2022	Guimaraes, Portugalska
COF	13. 8. – 17. 8. 2022	Bečej, Srbija
Študent	16. 8. – 20. 8. 2022	Užice, Srbija
Sava	23. 8. – 28. 8. 2022	Subotica, Srbija

Realizirani sta bili tudi dve enodnevni gostovanji:

Triglav Srednja vas	10. 7. 2022	COFA Varaždin, Hrvaška
Šenčur	28. 8. 2022	Gorizia, Italija.

Za razpisanih naslednjih 9 obvestil z naše strani ni bilo zanimanja:

2. 7. – 14. 8. 2022	Yi Lan, Tajvan
31. 7. – 7. 8. 2022	Zacatecas, Mehika
24. 8. – 27. 8. 2022	Agrinio, Grčija
21. 5. – 22. 5. 2022	Vrbas, Srbija
27. 7. – 2. 8. 2022	Ponte do Sur, Portugalska
5. 8. – 7. 8. 2022	Trento, Italija
17. 8. – 21. 8. 2022	Želiezovce, Slovaška
2. 8. – 9. 8. 2022	Atina, Italija
29. 8. – 4. 9. 2022	Figueira da Foz, Portugalska

Zaradi mednarodnih zapletov sta odpovedali udeležbo:

Ozara	29. 6. – 4. 7. 2022	Mahačkala, Dagestan
Sava	24. 8. – 28. 8. 2022	Lviv, Ukrajina

Na razpis za prihodnje leto sta se prijavi:

Mengeš	3. 4. – 7. 5. 2023	Cali, Kolumbija
Ozara	24. 7. – 5. 8. 2023	Idaho-Utah, ZDA.

dr. Bruno Ravnikar, predsednik strokovnega sveta ZLTSS

Ljubinica Huzjan v vlogi kostumografinje

Ko pomislimo na nastop folklorne skupine, pomislimo tudi na prelepe kostume, v katerih plesalke in plesalci na odru plešejo različne ljudske ples. Sploh je pomembno, da so kostumi bogati in prilagojeni postavi, kadar so člani folklorne skupine veterani ali upokojenci. Za kostumsko podobo mora skrbeti član skupine, ki ima vlogo kostumografa. Na letošnji prireditvi *Dnevi narodnih noš in oblačilne dediščine* v Kamniku je bila opazna nova kostumska podoba folklorne skupine Naklo po zamisli Ljubinice Huzjan. Poznala sem jo kot plesalko, zdaj pa me je presenetila z vlogo kostumografinje. V pogovoru mi je predstavila svoje nove izkušnje.

Oba z možem sta člana folklorne skupine kot plesni par. Kako to, da ste se odločili še za kostumografijo?

Že vrsto let pleševa in pojeva v treh folklornih skupinah. Bila sva na številnih tečajih in seminarjih doma in v tujini. Uspešno sva tudi opravila predpisane izpite za vodji odraslih folklornih skupin. Najbolj naju veseli nastopati na odru pred množico gledalcev. Kadar gledam folklorni nastop, ne gledam samo izvedbe korakov, geste in mimike nastopajočih, vedno gledam tudi oblačilno podobo skupine, območje in obdobje, iz katerega so predstavljeni plesi in socialno raznolikost. Obdobje je lahko izbrano z letnico oz. stoletjem, območje pa z regijo in razkošje kostumov z razredno razslojenostjo.

Prevzela sem projekt, v katerem je bilo potrebno določiti kostumsko podobo za nov splet plesov, z dogodkom na Kranjskem iz leta 1882. Ker sem knjižni molj, mi je prebiranje zgodovinskih knjig strast. Vedoželjnost me je ponesla tudi med knjige, kjer so različni pisci pisali, kako so se ljudje ob dogodkih oblačili, obuvali in pokrivali na določenih območjih in v različnih obdobjih. Za vsakega folklornika v skupini sem kostumsko podobo kot povsem izdelano sliko videla v svoji glavi. Praktična znanja ob kostumiranju posameznega para in folklorne skupine so lahko včasih tudi prijetna in neprecenljiva izkušnja.

Kaj je bila vaša naloga pri tem projektu, kjer ste sodelovali kot kostumografinja?

Moja naloga je bila določiti bogato in razkošno kostumsko podobo posameznih plesalk in plesalcev (usklajen videz plesnih parov) in godcev. Videz celotne skupine ob zamišljenem dogodku iz obdobja druge

polovice 19. stoletja sem zastavila širše, saj je podoba plesalcev lahko prikazana v gorenjski, koroški in prekmurski kostumski podobi, ker bi se dogodka lahko udeležili ljudje od blizu in daleč.

Kako pa ste ugotovili, kakšna oblačila so se nosila v navedenem stoletju?

Veliko je literature na to temo v slovenskem jeziku, vendar to ni dovolj. Imam srečo, da mi je dosegljiva tudi v angleškem, italijanskem in madžarskem jeziku. Ker pa z mojem več let pleševa tudi v hrvaški folklorni skupini, mi je seveda tudi ta bogata izkušnja pomagala. Še vedno pa iščem vire v muzejskih zbirkah. Posamezen eksponat oblačilne podobe sem gledala, merila in natančno preučevala več ur, velikokrat ob pomoči kustosa muzeja. Tako so se zvrstili dnevi, tedni in meseci, ko sem obiskovala muzeje, ki imajo zbirke, ki so me zanimala za ta projekt. Mene je vedno gnala želja po učenju, zato je moj prosti čas vedno zapolnjen.

Omenili ste videz. Kako ste določili videz posameznika, plesnega para in celotne skupine?

Določiti videz je najbolj zahtevna naloga, ki je vezana na zaznavanje skladnosti med elementi barv, materiala in postave – za pokrivalo, obleko in obutev. Praksa je pokazala, da si je posameznica želela pokrivalo, ki v idejni zasnovi ni bilo upoštevano. Odstopiti sem morala od svoje zasnove in kot domine so se sesule vse ostale kombinacije kostumske podobe. Drugi se je povsem neupravičeno pritoževal nad usnjenimi podkolenskimi hlačami, ki naj ne bi bile sestavni element koroške kostumske podobe. Tako sem veliko časa porabila tudi za poučevanje in usklajevanje. Kombinacije sem izbirala premišljeno, včasih sem porabila za to dneve, tedne. Le tako je pri posamezniku, plesnemu paru in celotni skupini zablestela celostna podoba ob predstavljeni kostumski podobi posameznih dežel habsburškega cesarstva. Slog oblačenja mora biti odraz zgodbe, ki jo plesna skupina sporoča gledalcem. Za pomoč pri izdelavi sem dobila podporo pri vezilji Sonji, šiviljah Olgi, Karmen in Tereziji ter čevljarju Primožu, ki so, ne glede na dejstvo, da so bili za izdelek plačani, v prav vsak izdelek vlagali svoje znanje, trud, potrpljenje in predvsem ljubezen.

Za oblačila je potrebno imeti blago, gumbe, trakove. Kje se vse

to lahko kupi in kdo vam je to nabavil?

Tkanina mora biti ustrezne kvalitete in barve. Sintetična tkanina ni zaželena. Bombaž (modrotisk), svila in volna so ustrezne tkanine, mnogokrat predrage in finančno težko dostopne skupini, če so finančna sredstva omejena.

Z mojem sva naredila na stotine kilometrov po Sloveniji, Avstriji, Italiji in Madžarskem, da sva našla trgovce, ki so imeli na zalogi primerno blago po sprejemljivi ceni. Le ko kupujem zase in za moža, mi je pomembnejši izgled in ne cena, vendar vedno stroške teh nakupov krijeva sama. Celo več. Mnogokrat sva denar za nakup željenega blaga za kostumsko podobo skupine in raznih dodatkov plačala kar sama.

Ure, ki sva jih porabila za pisanje projekta, sestavljanje kostumske mape, dogovore s plesalci, šiviljami, krojači, klobučarji, čevljarji sem beležila do približno polovice projekta. Do takrat se je nabralo 999 ur. Potem sem prenehala beležiti. Hvaležna sem vsem, ki so svoj kostum v celoti ali delno plačali sami.

Kaj pa šivanje? Lahko kostume šiva vsaka šivilja?

Težko je dobiti šiviljo, ki ima izkušnje s šivanjem folklornih kostumov in zlasti, da je pripravljena sodelovati s kostumografinjo. Krojenje mora biti prilagojeno načinu krojenja v obdobju, katerega predstavlja kostum. Marsikatera šivilja me je razočarala, ker se ni bila pripravljena lotiti šivanja, čeprav je obljubljala. Žalostno je bilo, ko je šivilja naročilo prevzela in po preseganju vseh dogovorjenih in razumnih rokov površno sešila dogovorjeni izdelek. Na številne telefonske klice, kljub že plačanemu računu, se ni več odzivala. Potem sem morala prositi drugo strokovnjakinjo, največkrat šivilji Olgo ali Karmen, da sta za dodatno plačilo kostum popravljali. Zadovoljna sem bila, da sem tako pravočasno rešila kostum do napovedanega datuma nastopa. Cene za opravljeno storitev so zelo različne, tako pri nas kot v tujini.

Za vsako folklornico in folklornika sem pripravila posebno mapo s sliko, merami, risbami, fotografijami iz muzejev, knjig, številnih albumov, mojimi risbami in vzorci blaga ter vsemi ugotovljenimi spremembami in dopolnitvami. S to veliko mapo sem obiskovala

šivilje in še vedno vandram okrog po trgovinah in muzejih ter vnašam nove ideje, saj je kostumska podoba posameznice, posameznika in skupine nedokončana zgodba.

Hoditi k šivilji na številna pomerjanja je bilo za marsikatero plesalko, zlasti pa za plesalce, prava muka. Navajeni so bili, da so kostumi narejeni bolj splošno, enako za vse, da so jih lahko nosile generacije plesalcev. Nekateri so imeli svoje tako imenovane narodne noše, nekaj je bilo ljudskih noš, ki jih je bilo po letih uporabe in spremenjenih postavah potrebno prilagoditi in popraviti, da smo jih lahko primerno uporabili. Moja želja pa je vedno bila, da naj bo kostumska podoba izdelana za posameznico in posameznika, da jo lahko sprejme kot svojo podobo v tem drugem času in prostoru, se z njo na odru poenoti in z ljubeznijo in žarom zapleše. Vsaki folklornici ali folklorniku sem namenila svoj čas in z njimi hodila na nekatere nakupe v Sloveniji in na vsa pomerjanja.

Kakšne občutke imate zdaj, ko vidite na odru folklornike v kostumih, ki so narejeni po vaših idejah?

Svoj cilj, da bomo vsi na odru urejeni, barviti, različni, da bomo zablesteli v svoji najlepši podobi, četudi smo že krepko v letih, sem dosegla, zato sem zadovoljna. Neizmerno sem uživala, ko sem pred prvim nastopom videla, s kakšnim zanosom je potekalo oblačenje novih kostumov in nato ponosno korakanje na oder. Ob tem seveda ni videti, koliko časa, truda ali svojega denarja sva vložila v videz skupine.

Pri napovedi programa plesne folklorne prireditve ni predstavljeno marsikaj. Običajno je naveden umetniški vodja skupine, morda še avtor odrske postavitve in avtor glasbene priredbe. Zelo redko je omenjen avtor kostumske podobe. V tej kulturni dejavnosti pa prav nikoli niso predstavljeni poimensko plesalci, pevci in godci, ki nastopajo.

Pogovor vodila: Marinka Žibert

Nastop

Folklorno društvo Šenčur trenutno sestavlja trideset članov. Od tega je dvanajst plesalk in devet plesalcev. Naj povem, da je Občina Šenčur velika slabih 10 km² in ima 3121 prebivalcev. Skupina je pričela postavljati svoj dvanajsti spleť septembra 2021, vendar so se vaje zaradi protikoronskih ukrepov že kmalu končale in tako smo z vajami v celoti lahko pričeli šele sredi avgusta 2022. Pa tudi potem ni šlo brez motenj. Dvorana, kjer vadimo, je bila večkrat zasedena, ker so vsa društva želela nadoknaditi zamujeno. Kmalu pa so spet nastopili protikoronski ukrepi in smo lahko vadili samo v manjših skupinah, kar pa je predstavljalo veliko težavo, saj za ta spleť potrebujemo 38 nastopajočih.

Konec avgusta 2022 smo dobili predlog, da 8. 10. 2022 nastopimo s tem spleťom in glede na že osvojeno smo termin potrdili. Bolj ko smo se približevali terminu in smo z intenzivnostjo vaj napredovali, več ovir se nam je pojavljalo. Enemu od najboljših plesalcev so ugotovili raka in posledično je sledila operacija in obsevanja, skupaj z ženo je bil planiran za solo točko. Drugi plesalec je imel pred generalko napad ledvičnih kamnov in zaradi bolečin tudi ni mogel nastopiti. Tako na generalki na lokaciji prireditve, dva dni pred terminom točka ni bila dobro izvedena. Ker nas je ujela še tema (prireditve je bila na prostem), smo nadaljevali še v dvorani, kjer smo uredili večino spleťa, razen enega sklopa, ki smo ga enkrat izvedli dobro, v ponovitvi pa spet s težavami. Kot strokovni vodja si v dilemi, ali nastop izvesti ali ga odpovedati. Ker pa je bil napovedan dogodek v kraju težko pričakovan, ne bo opravičila, če ne nastopimo. Če pa nastopimo, in je slaba izvedba, pa je to slaba podoba za strokovnega vodjo in skupino.

Zato organiziramo še dodatne vaje na dan nastopa dopoldan, ko smo bili zbrani za ureditev prostora za nastop. Tu je bila izvedba sklopa večkrat dobro izvedena. Na nastop ob 16. uri gremo z motivacijsko novico, da je dopoldan sklop, ki je nagajal, bil dobro izveden ne samo enkrat in se zato posvetimo dobri izvedbi tega, kar smo se učili. Na nastopu ni šlo vse dobro za nas poznavalce, a so bili gledalci, med katerimi so bili tudi ljubljanski nadškof in domači župniki ter župan, zelo zadovoljni in polni hvale o naši točki, za ka-

tero so nekateri folklorniki, ki točke ne poznajo, dejali, da smo jo premeteno izvedli. Naša napaka se jim je zdela kot del scenarija.

Pred časom sem si ogledal slavnostni nastop skupine ob okrogli obletnici, kjer se jim je poznalo, da se je dva tedna pred prireditvijo ustanovna članica in dolgoletna strokovna vodja poškodovala in je bila odsotna na zadnjih vajah in tudi na slavnostnem koncertu. Organizatorjev dogodka je bilo več, zato se je med nastopom manj poznalo, da »nekdo« manjka, pa čeprav v zaodrju ali dvorani. Tako je bil tudi eden od komentarjev: »Ni važno, če pade klobuk ali pušcl na tla, važno je, da je odplesano s srcem, ne pa da bi bilo čisto pravilno odtelovadeno«.

Pretekli teden sem si ogledal letni koncert folklorne skupine. Večina točk je bila zelo dobro izvedena. Težava za gledalce pa se mi zdi, če na koncu točke glavni junak/junakinja umre, ker ne vedo, kako odreagirati – ploskati, ne ploskati. Ploskanje se je začelo šele, ko sta folklorniki v odličnem dvoglasju odpeli konec zgodbe in odšli z odra. Aplavza pa ni bilo na koncu neke druge točke, kjer tudi folklorniki večglasno zapojejo vsebino, ostanejo pa na odru, kjer s svetlobnimi učinki smrt še poudarijo. Pri točki, ko pride na oder celo smrt in je trenutek, ko naj bi osrednji osebi odsekali glavo in rabelj vihti sekir nad njenim vratom, a z »motnjo« iz publike, ko ustavi akcijo, urediš emocije gledalcev, da lahko ploskajo. Namen zapisa mojega razmišljanja je, da predstavim težavne odločitve nas strokovnih vodij ob pripravi nekega dogodka oziroma nastopa in potem njegovo dobro realizacijo.

Aleksander Sašo Zupan

Naše strune lepo pojo, da v goro zveni

31. celovečerni koncert Folklorne skupine Dragatuš – Kulturni center Semič, 17. 12. 2022

Folklorna skupina Dragatuš, ki letos (2022) obeležuje 65 let svojega delovanja, velja za eno najboljših belokranjskih in slovenskih folklornih skupin. K temu zagotovo pripomore način njihovega ustvarjanja in delovanja. Najprej velja omeniti tradicionalno timsko delo društva, pri čemer je tim sestavljen iz suverenih vodij in strokovnjakov svojega področja, ki svoje vizije, znanje in delo uspešno povezujejo v celoto oziroma skupni izdelek. Umetniški vodja skupine je Tadej Fink, predsednik društva Leopold Perko, za celostno vsebinsko podobo poleg T. Finka skrbi Zdenka Pezdirc, vokalni del je v domeni Ani Jankovič Šober. Takoj za tem je izrednega pomena sodelovanje skupine z zunanjimi strokovnjaki, kot so na primer Mirko Ramovš, dr. Marko Terseglav, dr. Bojan Knific, dr. Marija Makarovič, Nina Volk in dr. Bruno Ravnikar. Vsi omenjeni in še mnogi drugi so delo FS Dragatuš v nekem trenutku potrdili, bogatili, preizpraševali, dopolnjevali. Samo tako je društvo zmoglo in znalo delati velike korake in folklorne premike, ki so si jih zadali. Izrednega pomena za društvo so izobraževanja, ki so stalnica in obveza folklornic in folklornikov, da bi vsak lahko prispeval k razvoju in napredku skupine. In nenazadnje – skupina zadnji dve desetletji nenehno raziskuje, išče in zbira. Njihov prispevek k novim dognanjem kulturne dediščine Bele krajine je neprecenljiv – poleg belih kostumov ponosno predstavljajo tudi temne praznje noše, poleg tamburic so z njimi zazvenela tudi godala, pihala in drugi instrumenti. Zbrali so zavidljivo bero starih fotografij, pričevanj, posneli izvirne pesmi in viže.

Za vse to je Folklorna skupina Dragatuš prejela številne nagrade in priznanja, med drugim Župančičevo plaketo – najvišje priznanje Občine Črnomelj na področju kulturnega udejstvovanja, Maroltovo listino, zlata priznanja na državnih srečanjih JSKD, čeprav se zdi, da so za društvo največja priznanja potrditev njihovega dela, sprejetje novih dognanj in oživitve nečesa (skoraj) pozabljenega.

Tako je bilo tudi s citrami. Na nekaj fotografijah, ki so se nabirale v arhivu FS Dragatuš, je raziskovalni tim skupine, ki ga uspešno vodi

Zdenka Pezdirc, zasledil citre. Zato so se leta 2019 lotili raziskave in pridobili presenetljive informacije – citre so bile med obema vojnama in še nekaj let po 2. sv. vojni izpričano žive v Beli krajini. Zvenele so samostojno in v (največkrat tamburaških) sestavih v Dragatušu, nekoliko manj v Črnomlju, pa spet v Semiču in Metliki. Igrali so jih posamezni glasbeni navdušenci, tudi učitelji, priseljenci. Po 2. svetovni vojni so zaradi različnih razlogov citre v Beli krajini utihnile.

Folklorna skupina Dragatuš je želela ta dognanja izdati v publikaciji in da bi imela ta še večjo težo, so k sodelovanju povabili fizika, akustika/muzikologa in koreografa dr. Bruna Ravnikarja, ki je strokovno predstavil citre z »belokranjskih« fotografij, in predsednico Citrarskega društva Slovenije Neli Zidar Kos, ki je predstavila citre na Slovenskem od začetkov do danes. Publikacijo smo finančno, uredniško in oblikovno podprli na Območni izpostavi JSKD Črnomelj. Namen brošure je bil seznaniti belokranjsko in širšo javnost o citrah v naši pokrajini, zelo potihoma pa smo izražali tudi pobožne želje, da bi citre spet zazvenele v Beli krajini. Predstavitve omenjenega dela smo izvedli 22. 2. 2020 in na njej je zaigrala tudi citrarka Damjana Praprotnik. Čez slabe tri tedne je bila razglašena epidemija covida-19 in kulturno udejstvovanje se je praviloma ustavilo. Kljub temu je v okviru FS Dragatuš jeseni istega leta začela delovati skupina citrarjev in oprekrlarjev pod vodstvom Damjane Praprotnik. Učenje na daljavo in v živo, ko je bilo to možno, je prineslo lepe rezultate in skupina z imenom Citroprekelj se je leta 2021 predstavila med drugim tudi na Jurjevanju.

Letošnji celovečerni koncert FS Dragatuš je poleg tradicionalnih plesov v belih kostumih, živahnih odrskih postavitev v praznih kostumih, duhovitih dramskih vložkih, nastopov otrok in godcev poudarjal prav to izjemno zgodbo o citrah v Beli krajini, ki po zaslugi FS Dragatuš spet živijo in zvenijo.

Hvaležni smo za tovrstne raziskovalne projekte in se že veselimo novih dosežkov belokranjskih folklornikov.

Helena Vukšinič, vodja OI JSKD Črnomelj

Celovečerni koncert FS Dragatuš (foto: Uroš Novina)

Damjana Praprotnik s svojimi učenci na Jurjevanju 2022 (foto: Jani Pavlin)